

Bibliothèque numérique

medic@

**Aristote / Stefani, Giovanni. In
Aristotelis libellum De conservatione
sanitatis ad Alexandrum Magnum
commentarius Ioannis Stephani
medici physici Veneti. Ad
illustrissimum Aloysium mocenico**

*Venetis : Apud haeredes Ioannes de Salis, 1637.
Cote : 05848x05*

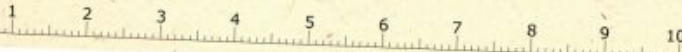
I N
ARISTOTELIS
LIBELLVM
D E
CONSERVATIONE
S A N I T A T I S
AD ALEXANDRVM MAGNVN
Commentarius
IOANNIS STEPHANI
MEDICI PHYSICI VENETI.
AD ILLVSTRISSIMVM
ALOYSIVM MOCENICO.

VENETIIS, MDCXXXVII.

APVD HÆREDES IOANNIS DE SALIS.

Superiorum permissu.

IN
ARISTOTELIS
LIBELLUM

DE
CONSERVATIONE
SANITATIS
AD ALEXANDRUM MAGNUM

COMMENTARIIS
IOANNIS STEPHANI
MEDICI PHYSICI VENETI
AD ILLUSTRISSIMUM
ALOYSIVM MOENICO

VENETIS, MDCXXXVI.
APUD HEREDES IOANNIS DE SALTIS.
Superiorum scriptura.

ILLVSTRISSIMO
ALOYSIO MOCENICO
CLEMENTISSIMO
DOMINO SVO

Ioannes Stephanus Fælicitatem.

ATVRÆ genius Arist. euerfis
veterum Philosophorum opinio-
nibus tantam sibi docendo com-
parauit auctoritatem, vt quid-
quid narrantis ab ore manaret,
instar esset rationis, quod Pyta-
goræ contigit; quin tantam à
Posteris gratiam iniuit, vt vno
ore proclametur

Natura interpres exortus vt atherius Sol,

Æquandus superis, ac tamquam numen habendus,

Quique sapit solus, reliqui velut vmbra vagantur.

Atque licèt ad summos peruenisset honores, nihil ta-
men sibi peræquè laudi duxit, ac Alexandri bonæ vale-

a 2 tu-

ndini præesse, quod vt constaret, hunc ei libellum inscripsit, & summa tuendæ sanitatis capita præscripsit, ratus ad Regij Medici dignitatem euehi, esse extremum ad quod quisque referri potest. Ego verò, qui ne umbram quidem Arist. referre possim, quique tuæ bonæ valetudini præsum, Illustrissime Aloysi, tanta me video honestatum dignitate, vt quamuis multos non poenitendæ lucubrationis libros in vulgus emiserim, atque plurimos Veteres eluctando erroris conuicerim, vnde non exigua in nos laus deriuata est, tanti tamen non fuit, vt tibi præesse medendo, existimationem meam magnopere non commendarit, cumularitque. Et Hercules, si generis nobilitatem spectro, non video, cur mihi Alexandri instar esse non debeas, quum sago, togaque potentium Virorum Myrias, & antiquissima Ducum series se se mihi è familia tua offerat, quorum merita qui volet numerando percensere.

Lybici volet equoris idem

Dicere quàm multa Zephyro turbentur arena, &c.

Quòd si in te mentis aciem conuerto, nihil tibi deesse video, nihil desiderari, quod heroicam virtutem testetur, & ad summos dignitatis honores euehat. Nam ea tibi est morum conditio, vt omnes alliciat, attrahat, illaqueet, vt quispiam iure cum Hebræis deieret tibi adesse Hannabelem. Tanta porò rerum cognitione præstas, vt nemo sit, qui hac ætate tibi sit conferendus, tantùm abest, vt præferendus. Quare non est mirum, si vniuersi Urbis Synedri te suspiciunt, & virescentem in te Veterum virtutem colunt, & maxi-

mos

mos in Republica honores tibi palatim praefagiunt.
Hanc verò auspiciatissimam foelicitatem, virtutum tua-
rum praemium, tantò faciliùs assequi tibi fuerit inte-
grum, quantò potior, firmiorque fuerit valetudo, sine
qua nulla esse potest felicitas. Quamobrem vt sub ma-
nu encheiridion habeas, quod summa tuendæ sanitatis
capita contineat, hunc librum olim ab Apollinis Sacer-
dote Aristoteli traditum, & Alexandro Magno deuotum,
in praesentiarum nostris lucubrationibus locuple-
ratum tibi nuncupare visum est, vt obseruantia in te
mea aliquod extet specimen, & grati animi symbolum.
Faxit Deus, vt quemadmodum te summa rerum in
Rep. manet, ita benè valendo par esse possis. Fata in-
terim precamur, vt te diutissime seruent Venetae Iuuen-
tutis decus, & ornamentum.

AD LECTOREM BENEVOLVM.

NULLVM studium humana natura conducibilius, nihil tam honestum, quàm presentem sanitatem tueri, absentem repetere, & corrogare. Hinc Plato, tria bona sunt, inquit, benè valere, formosum esse, & habere diuitias nulla fraude quæsitas. Quare si nos hoc argumentum tam sæpe inculcamus, si eandem crambem sæpius repouimus, non in nos, qui rei amore mollescimus, & propendimus, sed in rem ipsam deriuanda culpa, est enim pretiosissima sanitas, cuius habitus ex sola dignoscitur priuatione, quam nihil egrius fertur. Finge, si libet, Cræso non Cyri, sed morbi tyrannide oppresso Vniuersi opificem sanitatis, aut opulentia liberam dedisse optionem, nemo, nisi mentis inops, illum diuitias summo sanitatis bono prælatorum putabit; detracta enim sanitate quid superesse possit boni, aut iucundi? Quam fœlicitatem tibi pollicearis, quæ in perfectissima actione consistit, (est enim eupraxia) si læditur, & flaccescit sanitate deturbata? Sine sanitate, inquit summus medicina Dictator, corpus, pecunia, ceteraque nulli sunt vsui. Quare qui agere fœliciter auet, hunc libellum oculis legat, & aurea præcepta aure bibat, & alta mente recondat, multi enim, ait Pergamenus, ignorantes diætæ rationem, ocyus quàm pro natura, occubuerunt.

CLA-

CLARISSIMO MEDICO
ET PHILOSOPHO
IOANNI STEPHANO VENETO
ET CENETÆ OPTIMATI.

STEPHANE insignis seclis celebrande futuris
Palladiæ Cenetæ gloria clara tuæ
Infracta quantos vicisti mente labores
Insigne hoc monstrat sedulitatis Opus.
Ingenij monumenta tui Liber iste docebit
Dignus ab æterna posteritate legi.
Quicquid Aristoteles, & cætera turba Sophorum,
Quicquid & Hippocrates edocuere, tenes.
Omnia aperta tibi gremio, quæ pulcra recondit
Natura, & quicquid nouit Apollo pater
Namque docens tutò seruandæ dogma salutis,
Efficis inuita viuere morte viros.
Hinc tua post cineres clarebit fama perennis,
Posteritasque tuum grata reuoluet opus.

*Iulij Buffonelli
Nob. Coneglanensis.*

*Humantis Soboles pulchra per ardua
Palans resqua, nec unguibus,
Nec parcens teneris artubus aurea
Qualis lilia colligit:*

*Carpit sollicito lyncida pollice,
Es vaccinia mollia:*

*Bina ut serpa suo texat erotico
Virgo sedula Daphnidi.*

*Nec sortis dubia dispicit aleam,
Impendensque periculum.*

*Quin florum immodica capta cupidine
In sublimius euolat.*

*Quam mox precipitem prospiciens Comes
Inclamat procul increpans.*

*Ab ne te pudeat Virgo labantia
Huc vestigia flectere.*

*Nonne audis? Humili de valle latratibus
Replet cuncta Pyroticus.*

*Nulli parcit hians Bellua, & insolens
Atergo impetis, & vorat.*

*Nuper Calciopem dente mormorderat,
Pallentemque Canidiam.*

*Refer caca pedem, teque minacibus
Ne committe periculis,*

*Cernis Tittigiam moribus asperis,
Et mystace perhorridum?*

*Supplodens pedibus dirus in Hospitem
Iras exacuit cani.*

*Eia pone moras, teque sodalibus
Quam mox redde superstitem.*

*Magnis se temerè casibus implicant,
Qui se celsus erigunt.*

*At si Diva meos temnis aculeos,
Ipsam te quoque despicias.*

I
IN ARISTOTELIS
LIBRVM
DE CONSERVATIONE
SANITATIS AD ALEXANDRVM
MAGNVM

Commentarius
IOANNIS STEPHANI
MEDICI PHYSICI VENETI.

SCITO à Alexander, quòd non est via ad aliquam
scientiam acquirendam nisi per potentiam, & non
est potentia nisi per sanitatem, & non est sani-
tas nisi per aequalitatem humorum, &c.

Aristoteli Liber iste adscribitur, tametsi non iniuria quis-
piam suspicari possit, ex Arabum officina, quorum sapit
phrasim, in lucem prodijisse, neque enim eam styli gravita-
tem, nec præclaram illam methodum, quam vbique præse-
ferre solet Arist. ostentat. Verumtamen quia ad seruandam
sanitatem egregia præcepta proponit, quæ vel ex Coi, vel
Pergameni adytis emanasse dixeris, quæque ex Æsculapij
apographis se decerpisse Author profitetur, nostra com-
mentatione locupletare, & corrogata Veterum auctoritate
confirmare visum est.

A Hoc

Hoc itaque argumento suadet Alex. vt sanitati operam det, quòd ad scientiam adipiscendam conferat firma valetudo, nouerat enim sciendi desiderio flagrare Alex. qui, scribente Themistio, Arist. acriter infimulauit, quòd Auscultatorios inuulgauerit libros; nam, inquit, quæ alia se præstare cæteris poterimus, si ea quæ abs te accepimus, fiant prorsus communia, ego enim malim doctrina antecire, quam copijs. At verò subdit Author, neutiquam scientiarum ornamentis formari poteris nisi per potetiam, quæ ex bono sanitatis habitu necessaria quadam consecutione proficiscitur, est enim sanitas agendi potentia propter bonam partium constitutionem, atqui sanitas humorum æqualitatem excipit, pendet enim ex calidorum, frigidorumque commensuratione quadam, aut eorum, quæ sunt intra, aut ad continens.

*Arist. 7.
Pbis. c. 17.*

Quare vt commoderatio, & æqualitas facit ad sanitatem, sanitas ad potetiam, & scientiam, ita scientia vicissim, quæ est rerum, quæ sunt, veritatis comprehensio, confert ad potetiam, & imperium (si modò res transferri debeat ad Politiam.) Nam vt ille natura seruus est, qui tantum particeps est rationis, vt sentiat quidem, at non habeat, ita ille naturâ dominus, qui scientia, & ingenio præstat. Ratione, & intellectu vigentes, inquit Arist. naturâ domini sunt, & rectores aliorum. Hinc 1. Metaphys. dixit, sapientis esse ordinare, quòd sapientia sit summa perfectio rationis, cuius solius est ordinem nosse. Eòdem Platonè spectasse videtur, quando scripsit. Naturæ quidem lege sapientia, potentiaque excellens in idem tendunt, semperque ista duo se inuicem affectant, persequuntur, congre-diuntur: Et hac ratione Poetæ Principibus aliquem sapientem familiarem cõstituere: Homerus Nestorem Agamemnoni: Euripides Thiresiam Creonti: Hesiodus Prometheum Ioui, Maro Achatem Æneæ.

*Arist. 1.
Polit.*

*In Proæ-
mio.*

*In Epist. ad
Dionys.*

Portò imperij audissimum fuisse Alexandrum vel à pueritia, testatur Plutarchus. Alexander, inquit, Puer ad-

In Apoph.

30H A

ad-

3

adhuc cum Parentis sui fortia facta intueretur, nequam tamen his gaudebat; sed inexplebilis ad pueros æquales dicere solebat. Pater nil quicquam mihi relicturus est. Illis verò contradicentibus; Imò omnia parat tibi, vt hæredi. Quid tum postea, inquit. Ego interim nil habeo, quod agam. Quis non miraretur tantam regnandi cupiditatem puero in fuisse, qui præter naturam eius ætatis non fuit contentus imperio patris sui: Imò ab ipsis statim cunabulis animum in id intendit, vt multorum dominus esset. Hactenus Plutarchus

Et Deus sublimis ordinavit remedia ad temperantiam humorum, & conseruationem sanitatis, & ea reuelauit Philosophis, & Prophetis, quos illustrauit spiritu diuinae sapientie, &c.

*Artem aliam Deus, & rerum natura reperitrix
Instituere sacram, qua languida corpora morbo
Eriperent quouis propriae rediturae salutis.*

Cecinit verè Vates ille. Ars Medica, inquit Ficinus, diuinitus reperta est, & diuinitus exercetur. Nonne Raphaëlem Archangelum volunt Hebræi huius artis opus exercuisse? Et sanè hanc artem nobilissimam Reges excolere non dedignabantur, quales fuerunt Sabor, & Giges, Medorum Reges: Sabid Arabum, & Mithridates Ponti Rex, Ægyptiorum verò Hermes, & Mesuæus Regis Damasci nepos. Huc accedunt Democritus, Timæus Lotrus, Plato, Arist. Apud Homerum Principes tantum medicinam exercent.

Vlisses Diomedis sagittam extrahit Polypus Sarpedoni: Patroclus Eurypilo.

Nec erubuit Achilles Thelephi vulnus manu contrètare, & inspersa ærugine percurare. Neque sua maiestate indignum putauit Alexander, amicis laborantibus medicinam facere. Nec puduit Herculem Medicinæ studio vacare, cuius ope Alcestem grauiter ægotantem, ac fermè desperatam pristinae valetudini restituit. Medicinæ igitur

A 2 ori.

origo, siue Hebræos, & Arabas, siue Græcos, & Ægyptios
 Theologos sequaris, ab ipsa diuinitate manauit, vt noster
 quoque profitetur Author. Deus enim bonorum omnium
 conditor, sapientiam natura & origine coelestem partici-
 patione terrenam fieri, & in humanum consortium venire
 voluit, solosque * Philoponos ad eius cōsuetudinem admi-
 * Laboris * Philodoni rem tam sacram illotis
 * Otij secta
 * patientes. fit, ratus indignum à * Philodoni rem tam sacram illotis
 * toribus. manibus atrectari. Eam igitur reuelauit Philosophis, ac
 Prophetis, quos Plato Angelorum voces audire scripsit.

Quos illustrauit spiritu diuina sapientia, &c.

Sybillas, & Vates pythonicos fieri, & futura præuide-
 re, non quia afflentur, sed ex atra bile naturali, quæ mentis
 30. Sect. sedem incessat, arbitratur Arist. sed ita sese habere debet
 Probl. atra-bilis, ait Ficinus, vt sanguine, & bile flaua perfunda-
 tur, adeò vt sint octo sanguinis particulæ, duæ flauæ, toti-
 dem bilis-atræ. Hinc spiritus plurimi, lucidissimi, & pla-
 nè atheri exoriuntur, quibus præditi diuinis influxibus,
 oraculisque ex alto replentur, Diuis proximi noua quædam,
 & inusitata excogitant, & futura prædicunt. Hinc Arist.
 meritò carpit, & sugillat ignauum vulgus quod somnia, &
 visa vulgaribus, & idiotis potius immitti à Deo arbitratur,
 hoc enim, inquit ille, fieri debet potius apud Sapientes,
 * Dijs cha- qui sunt Deo familiares, & * θεοφιλεσται. Itaque cum
 * rus, amans sanitas in quadam commensuratione, & æqualitate confi-
 * Deum. stat, vbi deficit, remedia eam sufficiunt, remedia voco,
 quæcunque morbum depellunt. Dicitur verò Deus subli-
 mis, quia Philosophorum sententia primus motor est
 in tota ea circumferentia, quæ extra orbem est, nam si eum
 ponas circa extimam circumferentiæ partem, vt pote cir-
 ca Polos, vt voluit Eudemus, fit, per accidens vt mouea-
 tur, cum sit immobilis, non item, si in tota vniuersi circum-
 ferentia, quæ tota non mouetur, sed in eodem semper per-
 manet, & in eo est, quod celerrimè mouetur, obsoleuit ve-
 rò Pythagoricorū opinio, Motorem esse in medio, vnde so-
 liti sunt appellare cētrum locum Vestæ, & Iouis turrim, &c.

Es

5

*Et primùm Persæ, & Græci eam calluere, ut vidimus in suis
Scriptis secretorum Medicinæ, &c.*

Cum mundo natam esse Medicinam, & à Deo emanasse scitum est: Qui verò primi eam calluerint, ignotum, & controuersum. Arist. alibi omnium bonarum artium inuentores appellauit Ægyptios, quos Coeli amœnitas, & soli fertilitas ad rerum contemplationem, & studia excitant. Hic tamen primùm Persas, & Græcos calluisse fatetur, qui verò inter Persas excelluerint, præstiterintque mihi nõdum est compertum. Græci autem Medicinæ originem à suo repetunt Apolline, & Æsculapio, quòd nullus, qui in ea priùs excelluerit, historiarum fide celebretur.

*Inuentum medicina meum est, opifexque per orbem
Dicor*

Ouid.

Hipp. autem, ego enim, inquit, ad finem medicinæ non perueni, etiam si senex sim, Neque ipsius inuentor Æsculapius, sed & ipse à seipso in multis dissentit, quemadmodum scriptorum libri nobis tradunt.

*In Epist. ad
Democr.*

Hipp. remedia, quæ à prioribus acceperat primus in artem coëgit, & singulis morbis singula remedia accommodauit, propterea non immeritò primus author Medicinæ perhibetur. Apis tamen Ægyptiorum Rex creditur primus medicinæ inuentor, quem propterea Ægyptij in Deorum numerum retulerunt: Æsculapius primus inuenta scriptis tradidit. *Ut vidimus in scriptis, &c.*

*Franciscus
Patritius.*

Scientiæ olim tanquam arcana condebantur, aut non nisi sub ænygmate in vulgus efferebantur, indignum enim existimabant vel immeritis, & rudibus pulcherrima quæque innotescere; Exemplo sit illud Platonis ad Dionys.

*In epist. ad
Dionys.*

Dicis non satis tibi demonstratam eius, quod primum est, naturam, dicendum est igitur, sed per ænygmata, ut si quid huic tabulæ mari, vel terra acciderit, qui eam legerit non possit intelligere. Sic autem habet. Penes omnium Regem omnia sunt, omnia ipsius gratia, & ipse est omnium bonorum causa. Secundum verò circa secunda, & tertium

*Ænygma
eodem bra-
chylogiâ ex*

circa

plicat Ferne circa tertia: In qua explicanda sententia mirè æstuant
lius lib. 1. Platonici, Iamblicus, Proclus, Plotinus, Numenius, Plu-
de Abd. re- tarchus, qua intellecta nil diuinius, nil Christianæ Theo-
rum caussis logiæ magis congruum à natura mortali excogitari po-
cap. 10. test. Vtinam nobis præsto esset Caimus plusquam Pla-
 tō cēsset Ny- tonicus.

phus. *Conueniunt autem isti Persæ, & Græci, quòd Homo compo-*
 situs est ex elementis oppositis, & ex quatuor contrarijs humo-
 ribus, qui semper indigent resumentibus, quibus si caret ho-
 mo, corrumpitur eius substantia, et si his superflue utatur, aut
 diminuitè, incurrit agritudines varias, quòd si utatur tempe-
 ratè habebit iuuamen vitæ, & corporis fortitudinem, & sub-
 stantia suæ salutem.

Quod homo ex quatuor elem. constet, sapius ab eodem
 Arist. repetitū fuit, quòd verò ex quatuor humoribus confi-
 stat, non constat, si quidem Arist. alibi solo sanguine diuer-
 sis partibus constituto sanguinea animalia nutriri, & ales-
 cere, atque adeò componi confessus est (eadem enim sunt
 nutritionis, & generationis initia) cæteros humores excre-
 menta vocitasse, palam est. Verumtamen, quomodo con-

Com. in lib. ciliari possit Arist. aliàs planè docuimus

Hippocr. de *Qui semper indigent resumentibus.*

Structura Cum calor naturali, atque adeò continua actione agat
Hominis. in suppositas humiditates, quæ sunt veluti pabulum, non
 Calor non est mirum, si in absumptæ substantiæ locum necessariò de-
 demolitur est mirum, si in absumptæ substantiæ locum necessariò de-
 proprias hu- siderentur instaurantia, alioquin corpus flaccidum tabe-
 miditates, sceret. Calor enim duobus modis corrumpitur, extinctio-
 ut puta sub- ne, vel marcore, extinguitur suis contrarijs frigore, vel
 iectum, quia humore, copia verò suffocatur, marcescit moderato aëris
 nullū acci- afflatu prohibitus, inopia pabuli, aut maioris ignis præ-
 dēs destruit sentia. Quare cum calor natius non aliter foueatur hu-
 propriū sub- scit, nisi nouum oleum in absorpti locum reponatur, ita
 iectum, sed scit, nisi nouum oleum in absorpti locum reponatur, ita
 proximas scit, nisi nouum oleum in absorpti locum reponatur, ita
 humidita- vitalis calor tabescit, nisi iactura radicalis alimento re-
 tes, & alie- paretur.

nas ab, umit.

Præ-

7
Præterea ut flamma circumfluo aëre nutritur, imò nil est aliud quàm incensus aër, ita aëreo humore, non aqueo natius calor conseruatur, & ut aer flammam circumambiens cedit illi in pabulum, ita succulentus, & alimentarius humor penuriam radicati refarcit.

bull. Et si his superflue vtatur, &c.

Cum sanitas sit æqualitas quædam, & mensurata mediocritas, qua nil præstantius, ut ait Plato in Gorgia, ubi excessus quidam, aut defectus subrepunt, è vestigio morbi emergunt. Propterea Hip. Medicinam adiectione, & subtractione definiuit, sanitas enim conseruatur, si, quod superuacuum est, subtrahatur, & adijciatur, quod deficit.

Vnde oportet se conseruare in cibo, & potu, somno, & vigilia, motu, & quiete, in dissolutione, aut retentione ventris, & subtractione sanguinis, qui vult se conseruare à molestis ægritudinibus, & de his dicam sub congrua breuitate.

In præsentiarum commemorat sex res, quas Medici vocant nonnaturales, adiphoras, quia benè vtenti bonè, perperam malè, in quorum recto, & decenti vsu consistit sanitas: Nam si quis cibis optimis frugaliter, & opportunè fruatur, vino non se repleat, sed tantum ingerat, quod satis fit ad chyli elaborationem, eiusdemque diadosim, si motum, & quietem prout propria exigit natura, & anni conditio, ineat, si quàm par sit, non dormiat, aut vigilet amplius, si aluum nec nimis strictam, nec nimis solutam habeat, si in affectibus modum teneat, (nam passiones omnes, ut est philosophicum axioma, appetitus sensitiui efficiunt in corpore transmutationem) proculdubio sanitas seruabitur. Spectanda tamen cuiusque natura in præscribenda mediocritate, & regio, & anni tempus, alioquin si vno, eodemque calapodio omnes calcearentur, ut parèmia fertur, plurium malorum necessariam consecutionem inferre necessum esset.

Conueniunt autem omnes, quòd ille, qui vtitur his temperatè habebit longitudinem dierum, & bonam valetudinem.

Nam

Nam dicunt Philosophi, quod omnia delectabilia huius mundi, siue delicia, siue diuitia, aut honores appetunt durabilitatem: Qui igitur vult durare, audiat hac, qua facient ad vitam conseruandam, & renuncient desiderio propria voluntatis, &c.

In Epid. Mensura omnium optima, vt est pythagoricum illud. Hinc Hipp. motus, quies, cibus, potus, somnus, venus, omnia mediocria. Quare qui mediocritatem adhibet, is sanitatem sartam, tectamque tuetur, & ea de causa temperantia comitem Plato adiunxit fortitudinem, quia qui temperanter viuit, sanitati consulit suae, atque adeo vitae producendae, nam etsi eadem profus vitae, & sanitatis principia non sint, mutuis tamen stant auxilijs.

Nam dicunt Philosophi, &c.

Quidquid est, permanere desiderat, hoc autem est argumento, quod resistit corruptenti; non modò igitur qui voluptatibus & deliciis delibuti sunt, diligunt esse, & permanere, sed quidquid naturam constat, tametsi qui Summani tyrannidi perpetuae subijciuntur manes, efflictimque plectuntur, fortassis non esse concupiscunt, vt quidam transmundani Philosophi constituunt.

Et renuncient desiderio, &c.

Prudenter Pythagorae, si animus motiones singulas tum sui, tum corporis moderetur perpetuam vtriusque sanitatem, & diurnam vitam corpori pollicentur, quod sanè plerisque sapientibus, sanctisque viris accidisse testatù est.

Primo itaque euitet crapulas, & non ponat cibum super alium indigestum: Vnde dicit Hippocrates, esse comedendum, vt viuamus, non viuere, vt comedamus, quia alimentum propter durabilitatem querendum est, non durabilitas propter alimentum, &c.

Nil peraeque perniciosum esse humanae naturae, atque cruditas, quam crapulae pariunt, satis compertum est. Hinc Celsus, obseruatum est, inquit, nationes voraces esse breuioris vitae, ea autem est ratio, quoniam necessum est excrementum.

9
mentorū prouentum succrescere, quæcunque verò excrementis scatent, quum sint contraria, ocysimè corrumpi oportet. Hinc Arist. lib. de longit. & breuitate vitæ: Præterea oportet, inquit, vt quod haud facile corruptibile sit, nequaquam excrementis abundet, quod enim tale est, aut vi morbi, aut suapte natura interimitur, nam excrementorum virtus, atque facultas vicem subit contrarij, atque interdum naturam ipsam, interdum partem corrumpit. Quod autem subijcitur tamquam dicitur, & apophtegma habendum, emanauit autem à Socrate primùm, vt puto. *Beata terra, inquit Ecclesiastes, cuius Rex nobilis est, & cuius Principes vescuntur in tempore suo ad rescipiendum, non ad luxuriam.*

Ego multos noui abstinentes in cibo, & potu, & sanissimi corporis, & longæuos, & bonarum operationum, vt vidi in Arabia. Vnde summa sanitas consistit in abstinentia à nimia comestione, & quandoque superfluitates purgare, nam Hipp. ponit conseruationem sanitatis in duobus pluraliter, in vsu temperato ciborum congruentium ætati, regioni, & consuetudini, similiter potuum, secundo, quòd purgatio fiat eius, quod est superfluum in humoribus.

Comprobat exemplo Arabum quorundam, quos frugaliter viuentes sanos, & longæuos obseruauerat, & benè munerata sua tractantes. Narrat Xenofontes in institutione Cyri, vsque a deò frugaliter viuere consueuisse Persas, vt ne spuere quidem viderentur, quòd si quis intemperantia causa crebra spuitione sordesceret, velut infamis despuebatur, & declinabatur. Tria, inquit Hieremias Triuerus ex Hipp. sunt ex maximè salubribus, vesci citrà saturitatem, impigrum esse ad laborem, & genitale sperma reseruare. Concludit igitur totius sanitatis tuendæ rationem super eo cardine verti, vt ne nimio cibo ingurgitentur corpora, & si quid superuacuum est, foras exturbetur, id quod Hippocratis auctoritate probat, qui scripsit, sanitatem potissimùm consistere in vsu ciborum congruentium ætati, regioni, &

Com. in lib.
1. Celsi.

B con-

consuetudini, deinde in euacuatione superuacuum excrementorum.

Et scias à Alex., quod corpora humana, quæ sunt receptacula ciborum, & potuum resoluuntur, & diminuuntur tam ipsa corpora recipientia, quàm recepta alimenta: Resoluuntur in primis ab ipso calore naturali exsiccante humiditates corporis, & calor nutritur humiditate illa. Resoluuntur præterea per calorem Solis, & venti, qui desiccant humiditates omnium corporum, & pascuntur humiditate tam corporum, quàm fluminum, &c.

Duabus præcipuè affectionibus esse obnoxia humana corpora, congenitæ nimirum humiditatis putrefactioni, & diffationi, iam pridem à Galeno, & Auic. proditum fuit, & quemadmodum exsiccatio, & diffatio congenitæ humiditatis tum à calore intrinseco, tum extrinseco promouetur, ita putrefactio ab extrario duntaxat excitatur, est enim putredo affectio à calore externo in humido intrinseco. Quod verò calor Solis, & venti afficet corpora, satis compertum est, calor enim humidum absorbendo corpora sicca dimittit, venti præterea cum ex calida, siccaque exhalatione consentent, imò nil sint aliud, quàm in obliquum permota exhalatio, vi propria siccandi pollent. Ventum sic graphicè descripsit Sturmius.

*Lib. de phil.
nat. theore-
mat.*

*Ventus Hip-
pocrati lib.
de Flat. est
Aëris fluës
vnda.*

Est ventus calida, & sicca exhalatio flammam

Aegrè concipiens, terris educta, deorsum

Aëris à medio regionis frigore pulsa,

Quæ circa terram celeri in latus impete fertur.

Quando ergo corpus est calidum vaporabile valent grossa cibaria, &c.

Calidis corporibus, quæ raro corporis habitu prædita sunt, præscribit alimonias crassiores, & rectè sanè, calor enim validus obiectū desiderat proportionè respōdēs, alioquin torrefaceret leues cibos. Accedit, huiusmodi corpora solidis alimētis meliùs nutriri, & nō vsque ad eò diffari. Agri colæ si offeras auiculas, aut Perdices, affici se sentiet

Quam-

Quando corpus est depressum, & siccum, valent subtilia cibaria, &c.

Depressa corpora vocat macilenta, & strigosa; Qui igitur compacto, siccoque, & gracilento habitu præditi sunt, desiderant tenues cibos, nam cum huiusmodi corpora meatus habeant coniuventes, & minutulos, ni tenuis substantiæ sint alimenta, quoquò versùs distribui, digerique nequeunt.

Certum igitur documentum in conseruanda sanitate est, quòd homo utatur tali conuenientia in cibo, & potu suæ complexionis, adeò ut calido conueniat calida temperatè, frigida frigida temperata, idem dico de humidis, & siccis corporibus.

Hoc est præceptum præ foribus Medicinæ affixum, & alta mente tenèdum, nam vnumquodque simili conseruatur, contrario destruitur, proin calida corpora, id est corpora, in quorum mixtione præpollet calor, calidis alimentis nutrienda, frigida frigidis, vt prior naturæ tenor conseruetur, aduertèdum tamen, vt tum calida, tum frigida parum abscedant à mediocritate, ne immodesti similis accessu fiat excessus.

Quòd si contingat calorem corporis augeri, & inflammari ab aliqua causa præternaturali, vt à cibo calido, vèndum est contrarijs, scilicet frigidis, & è contrario, &c.

Hygines duæ sunt partes, quarum altera moderato vsu similibus sanitatem qualemcumque seruat, altera excessus temperamenti congrua contrariorum administratione corrigit, proinde subdidit, si corpus incalescat ab aliqua præternaturali causa, adhuc tamen contineatur intra limites sanitatis, adhibenda esse frigida, quæ caloris excessum obduntant, & ad mediocritatem reducant.

Habenti autem bonum stomachum, & fortem in digerendo, laudo cibaria fortia, & crassa, quia talis stomachus est veluti ignis validus potens multa comburere. Quòd si stomachus fuerit debilis, & frigidus, laudo, utatur cibus sub-

vilibus, & leuibus, quia talis comparatur igni comburenti
cannas, & alia subtilia, &c.

Ni cibus analogus sit calori concoquenti non rectè con-
ficitur chylōsis, nam si calidiori stomacho offeras leuia ali-
menta, assabit, non elixabit, & vrenstali alimento nidoro-
sos percipiet ructus. Hinc iure subdidit, ventriculo cali-
diori alimonias fortes (robustas vocat Hipp.) h.e. copiosi
nutritus, & crassas, h.e. solidæ substantiæ esse exhibendas,
talis enim stomachus comparatur igni copioso, qui deside-
rat ligna crassiora, & copiosa. Quòd si stomachus fuerit
frigidus, atque ad eò debilis non amplius solida alimenta,
& crassa, sed liquida, & tenuis substantiæ, vt faciliè huius-
modi cibos peruadere, & conficere possit.

Debes igitur à Alex. omnia hæc considerare, si desideras
sanitatem in te permanere. Sed magis distinctè nunc dicam,
quod debet fieri abs te pro sanitatis conseruatione, & hæc quæ
referam, reuelauit mihi Sacerdos Apollinis, qui habuerat om-
nia scripta Aesculapij, & Machaonis.

Pollicetur Alexandro, se magis appositè, & particulatim
præcepta traditurum, quæ ab Aesculapij, & Machaonis
scriptis decerpta didicerat. Aesculapius enim fuit primus,
qui apud Graiugenas de re medica concripserat, etsi non-
dum præcepta sub artem redacta fuerant; Vt igitur maio-
rem fidem adhibeat dictis, Aesculapium, qui summo in pre-
tito, & honore habebatur, authorem facit. Machaon verò
Tracensis fuit alter Aesculapij filius, qui bello Troiano in-
terfuit triginta Nauium classe stipatus, quique in Equi
Troiani alueo vnà cum reliquis delituit heroibus, vt testa-
tur Dictis Cretensis.

Dyctis Cre-
tensis Hist.
de Bello Tro-
iano.

Debes Alex. cum ex somno excitatus fueris, tua membra
equaliter extendere, & cum surrexeris modicum deambula-
re, nam corpus corroboratur extensione membrorum, & exci-
tatione caloris naturalis, &c.

Præcipit in primis, vt à somno excitatus membra æqua-
liter extendat, sic enim fumida excrementa quadamtenus
aman-

amandantur, subinde, ubi surrexerit, ut modicum obambulet, per exercitium enim suscitato calore collecta per soporem, & quietem excrementa extenuantur, & reclusis meatibus expelluntur foras, atque idem membra roborantur, auctus enim calor robur, & vires auget, dummodo limites non excedat. Hinc Hipp. dicebat, laborem esse articulis, & carnibus cibum, nam ut cibus instaurat corpus, ita labor excitato calore articulos, & membra reficit, & confirmat, nam, si quies tabefacit, teste Platone, firmet labor, oportet.

Postea caput tuum pectina, ut aperiantur porositates capitis, & vapores eleuati in somno habeant exitum, &c.

Secundum præceptum est, ut postquam per pandiculationem vniuersa membra coëxtenderit, & modicum obambulauerit intra cubiculi longitudinem, caput depectat, uti apertis poris vapores excludantur, nam per somnum refrigerato capite inferiora calefcunt, ut igitur calor excitetur, & vapores exturbentur, pectendum caput, sed hac adhibita cura, ut radijs primùm rarioribus ducto in inion pectine, tum densioribus caput exerceatur, & capillitium colatur. Aduertendum tamen nihil priùs esse molendum, quàm alui, & vesicæ excrementa deposita fuerint, quod ceu notissimum omisit Author.

In aestate laua vultum, & manus cum aqua frigida, quia fringit, & claudit calorem, sic etiam excitatur desiderium comedendi, &c.

Tertium præceptum est, ut aestate manus, & faciem frigida colluat, ne calor diffletur, mirum enim in modum calorem intrò colligit frigida manibus, & ori insperfa, collectus autem ad interiora calor excrementa, & cruditates digerit, & appetentiam idem excitat.

Deinde indue te vestibus optimis, & pulcherrimo indumento, quia spiritus tui gaudebunt, & animus delectabitur, & tua vita reddetur splendidior.

Quartum præceptum est, ut pictis, & pulcherrimis phrygio opere indumentis amictus ambulet, quod corporis ornamenta

namenta

Libro de Re-
gem. Princi-
pū ad Alex.

Salomon.

Lib. de vir-
cordis.

Lib. 5. sum.
2. tr. 4.

namenta spiritus excitando animum exhilarent; quod & alibi præscriptum fuisse scimus. Accedit, cultum, & ornatum viro decorem, & auctoritatem comparare. *Ami-*

ctus, & incessus indicant de homine.
Et antequam exeat utaris bono odore, & unguento ad confortandos spiritus, &c.

Nil peræquè nostros spiritus recreat, atque gratissimus odor, quo sensu scripsit Arist. odorem esse animæ cibum. Hinc Auic. aromatica, inquit, magis sunt congrua nutrimento spiritus. Quantum verò apud veteres ea consuetudo inualuerit, ut unguentis uterentur odoris, Myropolæ, & myrobrechij frequentiores facile demonstrant, quare nihil est magis testatum, & protritum apud latinum Hippocratem, & Athenæum.

Et sicces dentes, & gingivas cum cortice ligni calidi, & sicci amari saporis, sic enim iuuantur dentes, & oris vitium liquefit, & clarificatur locutio.

Quia circa dentes lentor quidam colligitur, & in os pituita liquatur, quæ tum malum odorem, tum locutionem præpeditam parit præcipit, ut præmandat a liquidum quod calidi, sicque sit temperamenti, & amari saporis. Calidum quidem præscribit, quia dentes frigidis offenduntur, siccum verò, ut siccet, & absumat lentorem, amara verò, ut detergeant. Tale autem fuerit Rheon ponticum, quod Centaurij maioris radix est, mastiches grana, nux myristica, zinziberis conditi frustulum; sed instar omnium erit Rheon barbaricum, Agariciue momentum. Auic. comendat Democriti Dentifricium.

Conueniunt etiam suffitus ex bonis odoribus, sic enim aperiantur meatus cerebri, & resoluntur humiditates, tardantur canities, & sensus redduntur viuaciores, &c.

Suffitus aromatum ex Hipp. Solet capitis grauitatem afferre, quòd si odor non fuerit impediò affectatus siccando cerebrum (odor enim ex calida, siccaque exhalatione refurgit) meatus recludet, & liquabit humida capitis excrementa,

menta, quibus resolutis canities retardabitur, ex situ enim, & pituita putredine canities effici consuevit; qua ratione quarunt Philosophi, cur Homerus homines à canitie temporum *προλιονποταφουε* id est canos appellauit? Respondent, quia ut plurimum inde cani incipiunt, quia priora capitis humiditatis, pituitatisque plus habent, quam posteriora. Cæterum absumpta humiditate sensus fiunt viuidiores, quia humor cum sentiendi, tum intelligendi vim obtundit. Hinc illud; tantum quemque stoliditatis habere, quantum humiditatis.

Postea accipito ex ligno Aloes, vel Rhabarbaro denarios quatuor, hoc enim subtrahit phlegma ex ore stomachi, excitat calorem corporis, fugat ventositatem, vultum clarificat, & bonum reddit odorem.

Prima coctio fit in ventriculo, qui si pituitoso excremento scateat, necessum est, ut suo supersedeat officio, atqui cum vitium primæ coctionis secunda non emendet, superest, ut omni studio ad pensum reuocetur ventriculus tum calefaciendo, tum purgando vitiosum humorem, nam ita fiet, ut optimo sanguine genito facies florido colore nitescat, & prædominante sanguine sapor optimus in os redundet: præterea suscitato calore, flatus, siqui subsint, dissipentur. Hæc autem beneficia nobis præstat Rheon, aut Aloè, sic enim calefiet ventriculus, & flatus discutientur, & phlegma ab ore ventriculi detrahetur, vtrunque enim præstat Rhabarbarum, siue Aloè, dummodò non lignum, Sed concretus fucus Aloes adhibeatur non ad denarios quatuor, sed ad vnum denarium, nam denarius romanus paullo est grauior drachma, adeò ut septem denarij vnciam constituent, Galenus tamen, & Plinius dum Latina, aut Græca transferunt denarium drachma, & drachmam denario reddiderunt. Optimus igitur in os succedet sapor, quia nullo in ventriculo stabulante excremento, organum, nempe spongiosa linguæ caro nullo extraneo sapore inficietur, redundans enim in stomacho pituita, aut bilis

saporem

Lib. 5. de
Meth. vit.
error. c. 2. &
12.

saporem suum linguæ communicat. per communem tuni-
cam. Non modò verò exundantem in ventriculo humo-
rem arguit linguæ sapor, verùm etiam in venis exuperan-
tem. Hinc rectè Hipp. scripsit, *Lingua docet lorium*. Qua
de re doctissimè egit diuinus, senex Sanctorius. Caterùm
mirabitur fortasse quispiam quâ Rheon, & Aloë bonum
reddant sapor, quùm sint amarissima, optimus autem
sapor, qui organum titillat, & oblectat, non qui demolitur,
& corrumpit; vt autem dulcor iuuat, sic perstringit ama-
ror, & nocet. Respondendum, hoc fieri steriticòs repur-
gata bile, aut pituita, quæ præfens, è stomacho redundat
in linguam, & organum ipsum afficit.

*Deinde sede cum nobiles, cum sapientibus loquere, &
secundùm usum tuum age, quod decet.*

Peractis iam naturæ, & corpori necessarijs vacandum est
animo: Proinde sedere iubet cum nobiles genere, & vir-
tute, qui suaves, & iucundos mores possident, vnumquod-
que enim se gerit, vt est: Cum sapientibus loqui, quia sa-
pientiæ pars, acquiritur per consuetudinem cum sapienti-
bus, rectè enim Euripides scripsit, Tyrannos consuetudine
sapientum sapere. Cum ijs, ait Seneca, semper versari de-
bemus, à quibus meliores fieri possumus. *Et secundum
usum, &c.*

Quamquam Beda scriptum reliquit, Græcam historiam
narrasse, Alex. potentissimum Regem, orbis dominatorem
cum moribus, & incessu Leonidæ Pædagogi sui non po-
tuisse carere vitijs, quibus adhuc Puer imbutus fuerat, hic
tamen Author eum benè moratum, & benè se, & regiæ
Maieftati conuenienter gessisse innuit.

*At cum voluntas fuerit comedendi iuxta horam tue con-
suetudinis, vttere modico labore corporis aut equitando, aut
ambulando, vel quicquam aliud faciendo, nam hoc corpus
alenuat, & corroborat, & calorem excitat, & liquescit su-
perfluos humores, & pblegma facit descendere de fundo sto-
machi.*

Du-

Duo præcepta tradit obseruanda prius, quàm pastum
ineat, primò, vt iuxtà horam suæ consuetudinis cibum su-
mat, deinde vt se exerceat ante pastum. Seruandam esse
consuetudinem, vberius in superiore de sanitate seruanda
libello, monstrauius, alioquin prauis humoribus reple-
tur stomachus, os amarescit, imbecillitas virium corripit,
tremor, animi defectus, vertigo, iracundia, mœror; Quòd
si tempus occupes, imperfecto superiore cibo cruditates
cumulantur. Quanta verò beneficia proueniant ex gym-
nasio ante pastum inito, iam ediximus. Quare suscitato
calore, reliquum est, vt non modò excrementa dissipentur,
sed naturales functiones plenissimè obeantur.

Lib. de incō
lunitate diu
seruanda.

*Postea vade ad sumendum cibum, & caue à diuersitate
ciborum in eadem mensa.*

Quanti sit momenti, ciborum diuersitas ad sanitatem
turbandam, docuit Hipp., & reliqua Medicorum turba,
proin præcauenda, quàm fieri potest maximè, nam con-
fusionem generat in ventriculo, vt aliàs notauimus.

Et qua magis desideras, &c.

Cibus enim deterior, suauior autem, melioribus qui-
dem, sed in suauioribus est præferendus, quia ventriculus
cibum suauem arctius complectitur.

*Et panis tuus sit benè fermentatus, & bonis conditio-
nibus præditus, &c.*

Panis esse debet zimes, i. cum fermento confectus, alio-
quin obstructions pareret, & difficiliùs coqueretur, fer-
mentum enim est calidi, sicciq; temperamenti, & te-
nuium partium, vt docet Galenus, adeò vt Brudus Lusi-
tanus lib. 3. de ratione victus ausus sit syrupum concin-
nare ex fermento ad expediendas contumaces hepatis
obstructions. Sciendum tamen, non esse impendiò, &
affatum iniiciendum fermentum, quia eius acor neruis, &
cerebro non est innoxius. Ad hoc panis sit depsticus, non
admodum salitus, quòd sal graue sit, & molestum ca-
piti.

Cap. 31.

C
piti.

i. Lib. de
Alim. c. 2.

piti. Dein nec citò, nec nimium discoctus, quia cruda, & incocta interiora habet, ambusta verò, & crustacea exteriora, ignis enim vis in totum panem pervadere non potest, ideoque intimas particulas incoctas relinquit. Propterea Galenus ait, eum esse deterrimum panem censendum, & ventriculo inimicum, qui in crustaceis admodum aduritur, in intimis verò incoctus relinquitur. Postremum panis sic recens, & in usum cedat vno post confectionem die, nam panis recentissimus, & calidus non est naturæ amicus, ait Auic. sitim excitat, & in stomacho supernatat propter suam vapidam humiditatem cerebro noxiam. Præterea ex similagine fiat ex optimo tritico.

Hipp. lib. i. de Ratione victus panem recentem comestum repletionem repentinam, & sitim inducere, & tarde ex ventre descendere, & corpus flatibus distendere auctor est: Vnde Auenzoar panem esse edendum à recenti coctura cum calor deferbuit, docet, nam qui ultra vnam diem seruetur, temperamentum suum perdit. Igitur, inquit Nonius, pridiano melior est recens, nam teste Simeone Serhi postquam frigefacti sunt neque probè concoquuntur, neque boni sunt. Quod tamen sano modo audiendam est, nam & pridianus, & paulò etiam vetustior, ni admodum inueterarit, bonus est.

Quod si accidat, te solum sumere mollia præmitte aliquid durum retinens in fundo stomachi.

Alioquin cibus citò præterlabens perfectam coctionem anteuertet, omnis enim actio naturæ certo quodam tempore absoluitur, quare consultò præscripsit, ut aliquid præmittatur solidum, quod veluti remeligo, & obex lapsum cohibeat.

Vnde profunditas stomachi calidior est, ac fortior, quia in parte ea partes sunt carnosæ, & est vicina hepatis, cuius calore cibi decoquuntur.

Dux sunt partes ventriculi, vna superior, inferior altera,

tera,

tera, illa stomachus proprie nuncupatur, & naturalis appetentiae organum, inferior coctioni dicata est, & licet chylolysis perficiatur a virtute interiori tunicae insita, certum tamen est, hanc functionem iuvari a propria partis temperie, & a calore tum insito, tum circumstantium partium, ventriculi vero pars inferior calidior est, quia est carnosior, & iecori propinquior. Quærent Philosophi cur istitium difficile coquatur? Respondent, quia humido pabulo intra aluam innatat, neque demergitur in fundum, ubi cibus conficitur.

Et in comestione debes regere manum à Alex. idest cessare à comestione, dum adhuc voluntas, seu desiderium affuerit comedendi.

Nam calor naturalis in obiectum minutius agens, facile illud subigit, & superat, cum minus resistat propter minorem virtutem, in maiori enim quanto, ut est Philosophorum proloquium, maior virtus est. Loquimur autem de quantitate per formam definita, & terminata, quantitas enim indefinita materiam sequitur, quæ omnis experta est energia.

Quia ex superfluitate cibi angustiatur stomachus, gravatur corpus, læditur anima.

Eadem causa non explenda est appetentia ciborum, quia ex nimia ingurgitatione angustijis, & fastidijis premitur stomachus, corpus gravatur, & mens etiam læditur, quæ causa rectè scripsit Persius, vetriculum dare intellectum: Quia si ventriculus non afficiatur a ciborum copia, sensus integri manent, quibus inoffensis mens ritè munera sua obit, opus enim habet phantasia ut comite, affectaque eius indiuidua, quæ perpetuò visa administret.

Et retine animam tuam à potu aquæ super cibum, donec in consuetudinem tibi veniat, quia tali potu stomachus in frigidatur, & læditur calor digerens mirabiliter, quo nihil deterius cordi.

C 2 Quæ

Quæ consueta, & si fuerint deteriora infuetis minus molesta esse solent, quia consuetudo, quæ est altera natura, aduersus omnem iniuriam nos communit. Quarunt Philosophi, cur cum nuda facie, reliquo amictu corpore simus, in maximo tamen frigore reliquo corpore rigemus, facie minimè? Respondent consuetudine id fieri, affuecit enim facies aëri tolerando, maximè verò consuetudo nos aduersus omnes affectus communit. Rectè igitur mandat, ne assumpto cibo aquam ingerat, ni præcesserit consuetudo, quia stomachus refrigeratur, & auctor digestionis calor læditur, quo nil deterius cordi, quod est fons caloris, nam etsi aqua primo noxam stomacho inferat, qui primos impetus, & conatus sustinet, sensim tamen iniuria frigoris cor peruenit, & viuificum calorem debilitat, & instar nubis obumbrat.

Si autem fuerit necessum, ut aqua sumatur, vel propter calorem aeris, aut stomachi, aut ciborum, sit modica, & benè frigida.

Mandat Celsus, ut frigida cibus includatur, ubi ventriculus fuerit imbecillior, nam frigus colligit calorem, quo subinde elaboratior fit concoctio, cautior sit tamen frigida vsurpatio aliqua de causa, quam commemorat author. Aduertendum interim, ut aqua sit benè frigida, & modicella, ut per viam antipetistaseos calor stomachi augeatur. Idem faciendum esse iubet Author noster, ubi ventriculus æstuauerit. Docent Philosophi, ubi infrigidanda sit aqua putei, tepidam esse infundendam, quia ratione oppositæ qualitatis augetur interna frigiditas. Per febres, ubi opus est frigida, agonisticus haustus offertur.

Cumque refectus fueris, illinc ad spatium incede super straminea mollia, temperatè dormi. Requiesce una hora super latus dextrum, deinde te reuolue ad sinistrum, & ibi comple somnum, nam latus sinistrum frigidum est, & opus habet calfactione,

Post

21

Post prandium stabis, post cœnam ambulabis, vetus est prouerbiū, ambulare verò oportet per loca amœna, vt animus recreetur, & vt cibus per exercitiū mediocre in fundum stomachi descendat, vbi conficitur plenissimè, & subinde dormire oportet in latus dextrum primū inclinato corpore, quia hinc motus principium, vt docetur 2. de cœlo, qua ratione in problem. monet, vt, quando inuenda est quies, in dextrū latus incumbamus. Postremū reclinandum est corpus in sinistrum latus, quod est etiam Auic. præceptum, sic enim stomacho incumbit iecur, & illum calfacit, & cœtionem meliorem efficit.

Si verò sentires in ventre grauedinem, & in stomacho torsionem, tunc remedium est ponere super ventrem, & stomachum camisiam calidam vel amplecti.

Si in ventre tædia, & grauedines fiant ex cruditate, ac nimia repletionē, fastidia ventris submouent, quæ calorem ventriculi fouent, & augent, nam ille vnicus est naturæ dæmiurgus, huiusmodi verò sunt subuecula, aut culcitra ventri admota, aut certè. Cuius consilij auctor etiam Auic. est, calor enim est officialis causa, quæ ab anima vim recipit agendi, hoc enim significare volunt Philosophi, vbi dicunt instrumentum moueri à primaria causa.

Si verò eructuationem sentires acerbam signum est frigiditatis stomachi, cuius rei medicina est sumere aquam calidam cum Syr. acetoso, & vomere, quia incarcerationis cibi corrupti in ventre est calidi ventris destructio &c.

Ructus acidus signum est imperfectæ cœtionis, tamen Hipp. post longam intestinorum leuitatem bonum esse dixit, quia significat naturam aggredi iam cœctionem. Porro aciditas soboles est frigiditatis, aut imminutæ caliditatis, quam quam falsò à calore prouenire ratus est Alex. quem protegere cupiens Rhois filius, sic barbarè loquitur. Et debes scire, quòd hoc accidens, nempe aciditas in ventre prouenit sicut accidens, quod fit ex vino, quod accescit propter aërem calidum, & appa-

ret,

ret, vt sit vna actio accidentalis, quæ substantialiter fit à substantiali, & accidentaliter à contrario, sicut in pluribus inuestigari potest, & inueniri. Paucis ita ille rem se habere ducit animo, vt aciditas per se fiat à frigido, ex euentu à calido. Porro aut melancholia, aut præternaturam pituita acido sapore prædita esse solet, proin ex alterutris humoris præsentia ructum acidum proficisci, argumento est, atque ideo rectissimè præscribitur vomitus ex syrupo acetato, aut aceto mulso ad extergendam, exturbandamque pituitatem, quæ in stomacho stabulari consuevit, nam si huiusmodi excrementa relinquuntur in stomacho, præsentia qualitatem frigidam stomacho imprimunt, & ita insitum calorem destruunt, quo labefactato malum ventriculo redit in orbem.

Et motus ante prandium calorem stomachi excitat, sed post prandium diu noxius est, quia tunc descendit cibus indecoctus ad partes inferiores, & inde fiunt inclusiones, & multa mala. &c.

*Lib. de san.
diu conser-
uanda. cap.
de motu, &
quiete, &c.*

Quantis cumulentur beneficijs humana corpora per exercitium, iam ediximus, hoc tamen debet esse naturæ, tempori, & regioni accommodatum, propterea subdidit matutinum exercitium stomachum calfacere, quia excitatur calor in vniuerso corpore, qui reclusis meatibus excrementa dissipat: Quod si exercitium à prandio ineatur, cibum rapit in venas adhuc crudum, & indigestum, & hinc fiunt conclusiones, h. e. oppilationes, quæ sunt causæ febrium, & multorum malorum. opportunè igitur ineuendum est exercitium, de quo Galenus lib. de Euchymia.

Si vitam à morbis tutam traducere velis

Excilio per aprica tuos mediocriter artus,

Si supra, calidi succrescent corpore succi,

Si moueas infraue modum, finesue decentes,

Frigidus humorum sensim turgescet aceruus.

Et

Et autem quae impingunt corpus à Alexander sunt quies, & saturitas, & esus ciborum dulcium, & diuersorum, potatio lactis, & vini dulcis, ac dormitio super stramenta mollia referta odoribus, & ingressus balnearum dulcium aquarum, & ibi sessio Modica, ne longior mora corpus debilitet, &c.

Quae corpus obesum reddunt, prius recensuimus ex Celfo: Obesitas is causae partim externae sunt, partim internae: Internae sunt, robur carnosum generis, ut multum atterat, nimia sanguinis copia, aut oleosa materia vbertas; venarum angustia; quia cum non multa sanguinis congeries fieri possit, reliquum est, ut extra venas trudatur; habitus frigidus, & humidus, quoniam in eo oleosa materia, & sanguis abundat, & humiditates non resoluuntur. Inter externas octo connumerat Hipp. quibus impinguntur corpora.

Celsus lib. 1. cap. 11. Gal. 7. met. cap. 6. & 6. de Sanitar. Tuenda, & 5. de san. t. Auic. in 7. 4. tract. 4. cap. 1.

Primum inter delicias aequo, latoque animo ferari, facilem, & promissum inire soporem, molli decumbere lecto, deinde abdomini suo Cereris, & liberi vsu liberiore vacare, pulchro, pictoque amictu ornatum incedere, semper infidere equo, postremum per summam animi securitatem res vniuersas suo more gerere, spectareque ludos, & iocis animum excolere. Quae cuncta hoc disticho comprehenduntur.

Gaudia lenta, thorus, Cereris, vel copia Bacchi,

Mens secura, quies, ὑπνος, obolla, iocus.

Quies igitur impingat, quia per quietem minimum substantiae dissipatur. Vrsi tota hyeme in latibus delitescunt pinguescunt. Saturitas idem efficit, quod plurimum substantiae sufficitur in dissipatae locum. Esus vero dulcium ciborum faginat, quia plurimum nutriunt. Diuersitas ciborum tametsi ab Authore retro, & ab Hipp. etiam damnatur, quia tamen omnia inuicem confunduntur, & diuersa temperie sunt praedita diuersis corporis partibus fiunt nutriendis analoga; propterea diuersitas

cibo-

ciborum facit ad impinguationem. Potatio lactis etiam huc spectat, quia lac est temperatum, & citò in sanguinem pinguem facessit, & plurimum nutrit. Vinum etiam, cum multum, & confertim nutriat, & præterea alimentum quoquoversum deferat plurimum confert, præfertim si sit dulce, ut Galenus quoque fatetur. Aduertendum tamen, vinum lacti non esse admiscendum, nam, ut monet Auic. hoc esset perniciosum. Audiendus est itaque Auctor, ut non simul, sed diuersis temporibus vinum, & lac sumpta conducant. Dormitio super stramenta mollia pinguefacit, quia corpus humectatur, & vires rescinduntur, & corporis habitus mollescit.

*Tota mihi dormitur hyems, cum pinguior illo
Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.*
Cecinit verè apud Martialem Glis. Odores etiam huc faciunt, quia sunt animæ cibis, hæc spiritus recreant, & multiplicant, instaurati verò spiritus citò alimentum in particulas deferunt. Ingressus balnearum, & incolatus non valde prolongatus prodest, quia calorem attemperat, & moderatur, alimentum ad habitum trahit, poros aperit, & per modicam moram quod attrahitur, non difflatur, per iammodicam verò in balnearijs moram corpus flaccescit, quia plurimi spiritus frustra eunt, & tenuis humoris portio euanescit.

Et temporibus debitis congruè odorem habere, hyeme Alchythimum, æstate rosa, aut viola conueniant. Et laudum vomitus in mense semel, & ad hoc facit letari, & gaudere, & habere gloriam, & honorem, & victoriam de inimicis, & sperare, & confidere in sua plebe, ac delectari in lusibus, & facies pulchras aspicere, & libros delectabiles audire, & legere, & conuersari cum beneuolis. &c.

Ad corporis pinguitudinem conferunt etiam boni odores, & tempori congruentes, utpote Alchythimum hyeme est autem Alchythimum herba calida, & odora

-odio

æsta-

æstate viola, aut rosa, & licet odor omnis in fumida quadam exhalatione consistat, quæ calida est, fieri tamen potest, ut præpolleat frigida complexio. Adhæc commendatur vomitus, quia lustrat, & repurgat stomachum à cruditatibus, quibus eductis validius suo præsto est officio ventriculus, quo bene circa cibos se habente, necessum est plurimum, eiusque perfecti nutrimenti suppeditari. Huc spectant gaudium, & lætitia, lætitia enim sanguinem, & spiritus ad corporis habitum effundit, & dilatat. Hoc autem interest inter gaudium, & lætitiã, quod gaudio exhilaratur quidem animus, non tamen ultra modum ad exteriora diffunditur, ut appareat. Lætitiã verò dicitur, cum ita mouetur animus, ut etiam ad exteriora egrediatur, & maximè in vultu appareat. Hinc perquam critici Stoici dicunt, gaudium in sapientem cadere posse, lætitiã non posse.

Et habere gloriam, & honorem, & victoriam de inimicis, &c.

Hinc ortæ omnes animi motiunculæ corporis habitum molliorem, & obesulum reddunt, quia spiritus, & sanguinem extra profundunt. Gloria verò est summa delectatio, in qua conuiescimus. Honor existimationis beneficiæ iudicium. Quantum verò victoria afficiat, docet Aristot. qui dimicantem cum Gallo Gallinam pro parta victoria calcaria emisisse, & cristã, & penè degenerasse, ait.

Aristot. in Reht. 9. de Hist. Anim.

Et facies pulchras aspicere, &c.

Singuli sensus habent extremum, ad quod referuntur, & quo summè oblectantur, oculi quidem pulchro, aures harmonico, lingua dulci, nares odora exhalatione, vola manus eucrato, & molli. Quare cum aspectus pulcherrimi, & elegantissimi oris mirandum in modum animum titillet, & oblectet, non est mirum si vnà cum animo iucundissimo obiecto obuiam eunti, ut propiùs fruatur, & sanguis, & spiritus foras in habitum corporis diffundantur.

Hoc idem Auic. perro censet lib. de Almahad. cap. 8.

D *Es*

Et libros delectabiles audire, & legere, &c.

Rerum delectabilium lectio animum lætificat, & proinde confert ad corporis bonitatem, quantum enim animæ passiones in corpus redundant, in superiore libro satis monstrauius, nosque docuit Arist.

*In Lib. de
Physon.*

Cum benenolis versari, &c.

Quia maligni semper aliquid obijciunt, quod percellat animum, præterea infidiosè semper, & inuidenter agunt, nec possunt, quin virus fonticum aliquando euomant. At contrà benigni candidis moribus perpetuò obsequuntur, & Amici ingenio obsecundant.

Opposita horum macrefaciunt corpus, maximè sollicitari, & metuere, multum laborare, parum comedere, frequenter ire ad Solem, manducare sepe falsos cibos, dormire super stramenta dura, bibere vinum vetus, multum sanguinem minnere sepe, & habere cogitationes pessimas, multum balneari, coitus super repletionem, nam talis inducit paralysim, lac, & pisces simul comedere lepram causat, &c.

Cum enumerasset ea, quæ corpus impinguant, nunc ea recenset, quæ macrefaciunt, Quare cum contrariorum contrariæ sint causæ, emaciabunt corpus contraria ijs, quæ iam ediximus. Propterea sollicitudo, siue cura cum sanguinem circa cor attrahat, corpus extenuat, assiccâdo, eâdem ratione metus. Labor verò, quia humores dissipat, & diffat calorem, & spiritus. Ieiunium verò, quia corpus alimento defraudatur, quo fit, vt calor in materiam, quæ in pinguedinem conuerti debet, aut iam est conuersa, agat, & permutet in substantiam partis, pinguedo enim cum non viuat, & alias nutriat, non potest esse corporis particula.

Insolatio, quia calorem nostrum adauget, quia assiccât corpora, & humores dissipat. Cibi falsi extenuant, quia vim habent resiccandi. Dormitio super culcitra duras, quia corporis habitum nimis densat. Vinum vetus, quia

de-

debilitat vires, si credimus Hipp., & Auic. dixit, vices potius medicamento valdè exsiccantis, quàm potus subire. Phlebotomia, quia alimentum corpori subtrahit. Cogitare tristia macrè conficit, quia circa cor incuneatus sanguis colligitur, ex quo calor primùm augetur, qui humores subinde populatur, tum etiam obruitur, rectè enim Chrissippus tristitiem λύπην vocitauit, quod totius hominis solutionem pariat. Accedit, calorem coctionis officinas deserere, quo per cogitationem ad caput collecto fiunt cruditates, propterea dicebat Celsus, ijs, quibus caput est imbecillius, ne cogitationem quidem esse tutam. Frequens balneum, quòd humores digerit in halitus, & corpora difflat. Coitus super repletionem, quia præter quàm quòd materia feminis constat ex puriore, & pinguiore sanguinis portione, post repletionem etiam crudum alimentum rapit in venas, quo fit, vt tota massa conspurcetur. Inducit verò paralyfim, quia crudiore sanguine redundante nerui remollescunt, vnde paraplegia. Lac, & pisces simul comedere lepram efficit, quia facilè corumpuntur, quibus corruptis sanguis vitiatur, vnde lepra emergit: Est autem lepra cutis affectus cum pruritu, asperitate, & squammis nonnunquam decidentibus, pluresque corporis particulas depascitur. Est gradus ad Elephantiasim, quemadmodum pfora ad lepram. Auic. lepram vocat albaram nigram, Celsus impetiginem: Omnes oriuntur ex melancholico succo præassato, & putri, aut ex falsa pituita in atram bilem quam mox degenerante. Nostrates lepram vocant morbum d. Iob.

Vinum autem tuum à Alexander debet esse natum inter montes, & valles, ruffum parum, & non vinosum, sed clarum in rubedine, factum ex uuis benè maturis, & dulcibus per maturationem, donec in ipsis sit fortitudo substantiæ, humiditas corticis, spissitudo palmitum, & granorum, & racemi sint bonæ dulcitudinis, & sapor sit medius inter

D 2 acu-

3 acutum, & dulcē, & sœx sit in fundo depressa partibus alijs
 3 clarescentibus. Ex tali vino sume temperatē iuxta ata-
 3 tem, & temporis qualitatem, quia confortat stomachum,
 3 calorem viniificat naturalem, iuuat digestionem, præseruat
 3 à corruptione, ducit cibum, ac decoquit, & perducit ad om-
 3 nia membra temperatē, cor latificat, linguam reddit expeditam,
 3 ac hominem reddit audacem, & expeditum ad a-
 3 ctiones.

Quale vinum eligi debeat, præclarè describit Author, subinde enumerat beneficia, quæ ab huiusmodi vini potu proueniunt, si moderatē bibatur. Inquit igitur illud in primis præstare, quod exprimitur ex uuis benè maturis, dulcibus, enatis in loco medio inter colles, & valles h. e. in planitie, & aprico agello, quia cliuosæ uuæ pariunt uina nimium potentia, quæ caput promptè feriunt, & validè iecur retorridum efficiunt, at in conuallibus ortæ, quia vix maturescunt, uina ferunt crudiora, & austera, & debilia: vinum præterea ruffi coloris esse debet, clarum, minimè fœculentum, medijs saporis, tale enim vinum ea beneficia profert, quæ pollicetur Author, nempe stomachum roborat, quia temperamentum conseruat, spiritus multiplicat, & partis soliditatem tuetur, ne diffluat: calorem iuuat, & digestionem, quia promptissimè tum alit, & calidum innatum instaurat, tum quoquo versùs alimenta conuehit: Præseruat à corruptione, quia calfaciendi, & siccandi vi pollet, vt docet Hipp. Hinc Cæsaris exercitus peste correptus conualuit, vbi ad regionem feracem vini appulit. Cor latificat, quia calorem auget, & spiritus vitales plurimos parit: linguam reddit expeditam, quia calorem excitat singulis particulis insitum: Hominem audacem efficit, quod calorem ciet, qua causa scripsit Arist. in Probl. bibaces esse fortes. Sciendum tamen audaciam differre à fortitudine, vt docet Plato in Sophista.

3 Caucetamen Alex. à nimio potu, nam nimius potus vini

Ob.

Oscurat intellectum, lædit cerebrum, & sensus omnes, debilitat virtutem naturalem, & animalem, causat obliuionem, & lædit operationes totius corporis, maximè neruos, & iuncturas, fugat appetitum, accendit choleram, hepar destruit, cordis cruorem denigrat, & sanguinem crassum efficit, & lepram inducit. Vnde dico de vino, sicut Medici de Rhabarbaro, quod est anima hepatis, & habet alias vitilitates, tamen quandoque est venenum illis, qui ultra modum sumunt ex eo, & transcendunt quantitatem debitam, &c.

Quanta pariat mala vinum immodicè sumptum in superiore libro inuimus ex eodem Arist. in Probl. nunc eadem clarissimè recenset, comparatque vinum Rheo, quod sanè solet esse iecoris anima, sed calidioris hepatis mors est. Ait igitur immodicum vini vsum mentem obtenebrare, quia temulentiam parit, ebrietas verò, ait Isaach, est mentis peruersio ex fumo crasso indigesto effecta, & in cerebri substantiam elato, hinc rationalis animæ lumen extinguitur, & irrationalis feritas succedit. Hac de causa rectè vinum atræ bili comparatur, quæ ad mentis sedem appellens morbos parit insaniam, vtrumque enim est valdè vaporabile, halitusque profert indomitos. Lædit cerebrum, & sensus omnes ob multiugam vaporum sobolem. Debilitat virtutem naturalem, & animalem, quia immodicè sumptum refrigerat, cum non vincatur à calore naturali. Lædit maximè neruos, & articulos; quia excrementa eò conuehit, & quia in neruis euadit acetosum, propterea Podagra dicitur filia Veneris, & Bacchi, vnde Platonicus Vates.

*Vt Venus enervat vires, sic copia Bacchi,
Et tentat vires, debilitatque pedes.*

Appetentiam fugat, siue quia in stomacho intemperiam parit, siue quia cruditates in ventriculo subesse necessum est, quibus deijcitur actus appetendi: Accendit chole-

choleram, & hepar destruit, quia calorē extraneū ingem-
nat. Cordis cruorem denigrat, & crassum efficit, quia san-
guinē vniuersum adurit, & tenues partes dissipat. Lepram
inducit, quia bilis atra gignitur ex prauisto sanguine.

Vnde dico de vino, sicut Medici de Rheo, &c.

Esse cuiusque rei certos modos, quos vltra, citràque
nequit consistere rectum, & formas naturales certa mole
gaudere, vt munera sua promant, palam est, alioquin aut
suprà, aut infrà propriam conditionem actiones edunt,
quod demonstrauit Arist. in Probl. exemplo diadagry-
dij, & piperis, quorum alterum aluum, alterū vrinam ciet,
si debita dose fumantur, alioquin peruertitur actio. Quā-
obrem non est mirum, si quemadmodum congruus Rhei
vltus hepatis pro anima est, ita & vinum moderatē sum-
ptum, vtrumque verò intemperanter, & intempestiue v-
surpatum innumeris incōmodis cumulat, & effectus pro-
fert insolentes, hepar enim calidum calidis promptē of-
fenditur.

Quòd hīc Rhabarbari fiat mentio, quod vix innotuit
Græcis, facile conficiat quispiam, vt huius libelli Author
non fuerit Arist., sed quispiam ex Arabum familia, vt
puta Isaach.

*Quod vinum etiam comparatur nature serpentum, ex
quibus antidotum conficitur, & lesiones maxima per eorum
medicinam expelluntur, attamen omnibus notum est, quod
venena mortem in se gerant.*

Diuerfos effectus enumerans Petrus Apponus in Pro-
blem. quos parit vinum, theriace comparauit, quæ innu-
meris pollet facultatibus, huiusque collationis veteres
authores facit, inter quos fortassis & noster Auther cen-
feri potest, (quamquam huius comparationis Author à
Ficino perhibetur Isaach:) Nam quemadmodum The-
riace mediam habet naturam inter venena, & alimenta
(medium hīc audio per analogiam, non per extremorum

Lib. 2. de Vi-
ta longa ca.
8.

par-

par-

participationem, quæ eidem subsunt generi,) & ritè adhibita plurimas, easque insignes vtilitates producit, perperam, & importunè vsurpata instar est veneni, nam cum habeat formam summæ energiæ, corpus immodicè afficit, & hæc de causa Theriaces vsu Pueris interdixit Galenus; ita porrò & vinum, quod si modestè humanos cedat in vsus, plurifariam conducit, sin minùs, eas affert calamitates, quas innuimus.

Vina autem, quorum racemi sunt in monte nati expositi soli, sunt siccioris nature, quàm id, quod nascitur in plano in locis madidis, & umbrosis. Primum vinum valet senibus, & hominibus abundantibus humiditate, & phlegmate, nocet verò iuuenibus, & calidis hominibus, quare calfacit, & liberat à superfluitatibus. Quare Alex. caueto à rati vino, quia nimis te incenderet ad iram, & hepar inflammaret, &c.

Pro conditione soli vina varias vires indipisci, quotannis experiuntur foelicissimi Acedicolæ, quibus præ cæteris Liber thiasos expertus fauisse videtur, nã vina ex vuis in apricis collibus collectis expressa validiùs caput feriūt, & totum calfaciunt, præcipuè iecur, & temulentam turpitudinem proferunt, quæ autem in planicie enascuntur, sunt imbecilliora vina, nec adeò afficiunt, quoniam, vt ait Platonicus Vates

denique apricos Bacchus amat colles, Aquilonem, & frigora Taxi.

Quocirca scitè mandat, ne vina ex collibus oriunda propinentur iuuenibus, sed senibus, & phlegmaticis, quæ autem in planicie fiunt, iuuenibus offerantur, quia illa valde calfaciunt ista minimùm, vt autem iuuentus ardorem temperantia postulat, ita calfacientia rigiditatem desiderat senectus, vt docet Plat.

Et scitò Alex. quod dormitio ante prandium macilentum reddat corpus, & desiccat humiditates eius.

Per

Per somnum ante prandium coacto in viscera calore, qui humidum radicum populatur, & absumit, extenuari corpora, ab Hippocrat. iam pridem proditum fuit. Quod si prioris alimenti cruditates adhuc aliquot supersint, tantum abest, ut officiat, ut multis potius proffit nominibus, nam per somnum ad pensum reuocato calore reliquæ cruditates conficiuntur, & in sanguinem vertuntur, viscera recrementorum infarctu liberantur. Hinc Celsus. Si quando insuetus aliquis laborauit, aut multo plus quam solet, etiam is, qui assuevit, huic ieiuno dormiendum est, multo magis si os amarum est, vel oculi caligant, aut venter perturbatur. Tum enim non dormiendum tantummodo ieiuno est, sed etiam in posterum diem permanendum, nisi cito id quies sustulit.

Cap. 3. li. 1.

Post refectioem autem corroborat, & nutrit, quia in somno retrahitur calor naturalis ad intra, & corroboratur super cibi decoctionem, & spiritus quiescunt, & refocillantur. Ideo dixerunt Philosophi, quod magis profuit vespertina comestio, quam meridiana, quoniam in die spiritus tendunt ad sensoria, & impeditur digestio, & calor diffunditur ad exteriora corporis, & stomachus tunc est impotens ad digestionem, sed in vespertino cibo fit oppositum, quia tunc accidit corpori, & spiritibus tranquillitas, & requies, & noctis frigiditas conducit calorem naturalem ad intra, & melius tunc decoquit simpliciter in somno. &c.

Cōueniētiō-
res sunt, in-
quit Athen.
nocturna e-
pula, quia
luna cōfert
ad conco-
ctioem.

Somnum esse cessationem exteriorum sensuum ob caloris recursum ad interiora, hoc etiam planum est ijs, qui non dum ære lauantur, nosque iam præmonuimus, cum igitur in somno se se ad officinas coctionis recolligat calor naturalis functionis vnicus minister (siquidem rectè ab Arist. statuitur, nullum animal citra calorem viuere) reliquum est, ut melius inter dormiendum absoluatur coctio; hinc illud prodijæ axiomata. Somnus concoquit vigilie digerunt. Quod sanè nil est aliud, si modò propriè lo-
qui

qui velimus; quàm excrementa ita parare, vt facile amandentur, & excludantur. Quare non est mirum, si à pastu corroboret somnus, & vires reparet auctis spiritibus, qui per vigilias, & labores euauerant.

Ideo rectè dixerunt Philosophi, &c.

Magna inter Authores versatur contentio, vbetiorne, & liberalior esse debeat coena prandio, an à contrario. Hic Author non sine magna ratione coenam liberaliorè prandio præscribit, quod est Celsi consilio consentaneum, & etiam veterum Romanorum consuetudini. Ita tamen discernenda difficultas, vt perpetuò sit seruanda consuetudo, (alioquin grauissimè afficeretur, qui leuissimæ coenæ assuetus lautissimè subinde, & copiosè cenasset,) deinde ne subsit aliqua rheumatica dispositio, & benè firmum sit caput, nam cum per somnum inferiora calescant, caput frigescat, vt docet Aristot. Rheuma verò vt plurimum soboles sit frigoris, si plurimum alimoniam deuoretur inter coenandum, necessum est, multam efferri ad caput anathymiasim, quæ anarrhapos tandem à cerebri frigidityate densata, & coacta fit catarrhapos, & multarum calamitatum parens efficitur. Caueant igitur, quibus imbecille caput est, & destillationibus opportunis: Illud sequantur potius.

Vt sis nocte leuis, sit tibi cæna breuis

Neque ignorare debes à Alex. quòd qui consueuit semel in die comedere, postea vult comedere bis, vel qui consueuit comedere bis, & vult manducare semel, aut plus: si hac continuabit, eueniet sibi nocumentum magnum, quia attendendum est consuetudini, quæ est altera natura, &c.

Quamquam naturam non assuescere, asseruit Arist. eam tamen audiuisse credendum est, quæ infimum gradum est indepta, & infimos perfectionis numeros nacta est, non eam, quæ eminentioris est ordinis, & latius perfectionem suam extendit, vnde in vegetatiuo per iteratos actus temperantem, & intemperantem parit, in sensitiuo honestum, & procacem, in intellectiuo prudentem, & imprudentem,

E doctum

Periclitatur, inquit Celsus, & qui semel, et qui bis de cibo incontinenter contra consuetudinem sumit.
Lib. 1. c. 3.

3. Simpl. 123.

doctum, & indoctum, tenacis, aut fluxæ memoriæ, quare cum alens anima assuecat, assuetudo verò sit modus naturæ acquisitus, quo meliùs se habet ad operationes infinitas ex natura obiecti, & potentiæ debitas, quæ modus distinguitur à natura, ut res, & modus rei; conficiendum est, ut consuetudo penitus sit seruanda, ne insuetudo naturæ acquisitæ vim inferat. Quippe alimentis assuescimus, quod similis substantiæ modus in nobis ex usitatis cibarijs comparetur. Nam in cibo, & potu plurimum valet consuetudo ob suauitatem familiaritatis, & ea est cæussa, cur similia auidius appetamus, dissimilia declinemus, quia ingrata. Præterea insueta vicem gerunt contrarij, quod scilicet nos afficiunt, & immutant, & propterea dictum est Philosophis, ab assuetis passionem non fieri. Quod sanè pari ratione intelligendum est de ciborum copia, nam quantitati ciborum ita assuescimus, ut si mutetur proportio, aut numerus, summum elucescat detrimentum. Hinc Gal., maior inquit, cibi, aut potus quantitas magis alterat minori, & consuetudo utrobique contracta, si violetur, damnum parit, quia præter solitum ventriculus alteratur, tum etiam quia facultates summopere læduntur, si infra, aut supra vires exerçantur. Standum igitur consuetudini, ut præcipit Author, ne violetur ventriculi vis.

3. *Si igitur aliqua necessitas, que non habet legem, compellit ad hoc, quod renuit consuetudo, debet hoc fieri discretè, & sapienter, scilicet ut fiat mutatio consuetudinis paulatim, etc.*

Si facienda est ex aliqua necessitate consuetudinis mutatio, hoc non omnino, & ætutum faciendum, sed paulatim, nam plurimum, atque repentiè euacuare, vel replere, calfacere, vel refrigerare, siue quouis alio modo corpus mouere, periculosum, quoniam omne nimium est naturæ inimicum, sed quod paulatim fit, tutum est, tum aliàs tum quum ab altero ad alterum fit transitus: Quærent Philosophi, cur qui summa corporis rigentia igni admovent, ut calfaciant, vehementissimè dolent. Respondent, hoc fieri repen-

repentina qualitatis mutatione plurimum enim frigus in plurimum calorem mutant. Quid quid enim immodicè repèteque fit, mala videlicet habitudine id naturæ cruciatum affert, quidquid autem bona habitudine, & modo & secundum naturam paulatim mutatur, id naturam magnopere delectat, confistit autem maximè in habitudinis modo humanum corpus, multoque magis, quàm cæterorum animalium. Tanti fecit modum Auic., vt pessimam etiamnum consuetudinem paulatim dimittendam esse docuerit.

Ergo, inquit Celsus, cum quis mutare aliquod volet, paulatim debet assuescere. Cap. 3. li. 1.

Super omnia caue, ne manduces, donec sentias stomachum vacuum à precedenti cibo, quod cognosces per desiderium, & ex leuitate, & subtilitate salina ad os decurrentis, quia si quis sumpserit cibum sine necessitate non perfecto alio cibo, inueniet calorem naturalem valde gelidum, & debilem, &c.

Si quis cibum ingerat, priùs quàm prior sit confectus, & elaboratus, necessum est cruditates fieri, & calorem naturalem obrui, quare summopere cauendum, quia multarum calamitatum principia inde emergunt, sumendus igitur cibum tunc est, quando consueta hora fames incessit, cuius signum est, cum leuis est stomachus, & dulcis, tenuisque pituita in os recurrit.

Si autem cum desiderauerit, tunc suscepit inueniet calorem, sicut ignem accensum, &c.

Perfecta chylōsi calor ventriculi resumtis viribus validiùs in opus incumbit, quia resistantiam prioris alimonie penitus euicit, & accensi ignis ex suppositis lignis vicem subit.

Et cum aduenerit desiderium non fiat mora, aliter stomachus famefcens impletur malis, & pessimis humoribus, quos ad se attraheret ex toto corpore, qui cerebrum & sensus perturbarent vapore pessimo, & tunc cibus fit tepidus, &

E 2 non

non proficit corpori. Idem Clinias laudabat exercitium ante cibum usque ad appetitum.

Præclare ædopol Hipp. stomachum æquori comparavit, quoniam dat, & etiam repetit, stomachus enim plenus singulis membris impertitur alimoniam, vacuus trahit quidquid proximum est, & si alimenta non subsint, trahit excrementa, quæ subinde exagitat, & magna fit confusio, & ad caput euaporatio, unde tam frequens ieiunis capitis dolor, vertigo, epilepsia. Cum igitur affuerit appetentia, cibus manus deuoretur, ne ventriculus cogatur praua excrementa allicere, & non modò sibi, verùm & reliquis particulis noxam communicare. Mane igitur tandiu exerceatur corpus, donec cibi desiderium affulerit.

Βιω μωρο δοξα

His tandem posuisse modum dedit ipse Iehonab.

A D G E O R G I V M
G R A T I A N V M
G E N T I L I T I O S T E M M A T E,
Et omni virtutum genere præclarum.

Se fato Venetias migrasse maiorum suorum Patriam,
inuitum Cenetâ cessisse eius causâ, quòd se & à vulgi
calumnijs vindicarit, & optimis instruxerit consilijs,
dum grassante Peste sanitatis magistratum gereret.

ARPENTEM Cenetæ dona lubentia,
Et dulces ferias magna necessitas
Ad littus streperum diuitis Adriæ
Dextro sydere compulit.

Me Manes Patrij, me Genius loci
Obmansere Lares ad proprios diu:
Differrî haud poterant fata, nec excipi.
Standum est imperio Iouis.

Horrentem rapido vortice Gurgitem,
Et fasces tetricos cernimus, & Vices
Fortunæ dubias, quas Leo Marcipor
Genti diuidit Italæ.

Hic Mundi species enitet undique,
Maestasque vetus surgit ab incolis,
Morum & conditio prisca repullulat
Dulci nectare disfluens.

Hic & religio, & iustitiæ tenor,
Splendescitque Rei gloria Publicæ
Impolluta Deum consilio, & fides
Prorsus nescia fallere.

Quidquid Sydonius præcipit Artifex,
Quidquid Phidiæa ritè struunt manus,
Admirante quæsi hac Vrbe cunctum
Se spectantibus objicit.

Quid tum? Pierij Musa Georgij
Cunctorum instat erat, tollere iacta,

Et

Et curas poterat sola, vètorridos
 Ætus pectoris eximens.
 Tu pressam vigili sollicitudine
 Mentem Threicio carmine leniens
 Firmabas solido dogmate pectora
 Curarum domitor grauis.
 Nequicquam stolidum vulgus inanibus
 Iactabat studijs perdere publico
 Fungentem officio, sædaque semina
 Delentem luis horridæ.
 Veri consilij compos inertia
 Flexisti medius spicula, & impetus
 Insanos Populi blanda furentibus
 Nectens vincula iurgijs.
 Ingrati facinus Cuius, & inuidi
 Cum primis doleo, Vallis & æmulæ,
 Atque innexa dolo crimina, & irritos
 Ausus Plebis inhospitæ.
 Verùm supplicijs plectere vindices
 Cæperunt Superi, reddere commodo
 Haud passi inuidiam; At lumine dextero
 Me Rhamnusia respicit.
 Sed cur te afficiam tristibus vlcera
 Callo obducta fricans? Me coquit & tui,
 Et nostræ Vrbs amor, vernat ubi Venus
 Trinis iuncta sororibus.
 Euantes videor cernere Libero
 Ducentes Cenetos orgia, Naiadum
 Nunc lustrare Choros, nunc vel Acanthida
 Arrectis capere auribus.
 O si dent iterum fata quiescere,
 Ædem & Palladium visere, dapfiliis
 Non me conditio subtrahat Attali
 Grato ex ore Georgij.

39

MICHAELI ANGELO ROTÆ
MEDICORVM CORYPHÆO.

VICVNQVE claris conditionibus
Inter sodales fulgidus eminet,
Se se inuidis exponit instar
Hippolyti Canibus vorandum.
Secura nusquam vel caput exerit,
Floretne virtus. Vndique pullulant
Mores nefasti, qui prementes
Exoriens decus obtenebrant.
Virus malignum serpit, & inclytæ
Virtutis artus conficit, & nihil
Relinquit intactum, per omne
Se insinuans genus it bonorum.
Inuadit Arcem Palladis horrida
Labe, & intus corripit, optimi
Quidquid subest, atroque dente
Præcipuas populatur arteis.
Quid plura? Lior noxius est sibi,
Tabescit, apti quo vorat amplius,
Et quò magis florescit, aret,
Quòque magis, perit ille, viuic.
Sed quale monstrum protero? præpeti
Volatu in umbras Cimmerias migret
Nostris ab oris, siue Ditis
Tartarei loca senta quarat.
Beatus extra qui inuidiæ aleam
Sibi, & Camenis viuic, & impotens
Vulgus refellit, nec minacis
Iura fori metuit, nec iras.
Tristis susurrus semina diffidi,
Iactatque causas criminis, at tua
Arctè reuincit, nec reuelli
Me patitur generosa virtus.
Quocunq; pacto se gerat insolens
Fortuna, seu me diuitijs beet,
Seu me opprimat vili ligello
Te vsque colam reuerenter idem.

RE

IOANNI BAPTISTÆ DOLEONIO
MEDICO, ET PHILOSOPHO BELLVN.

Non minùs vtrâque virtute,quàm genere nobilissimo.

*Enigma ex Auic. lib. de Viribus cordis; Quo significatur à
consuetis admirationem non afferri.*

VANDO per optatum penitus soterion oti
Nonnihil arripui, placidis modò ludere Musis
Collibet, & monstrare tibi mirabile monstrum;
Quò nostri specimen teneas, & pignus amoris:
At, qui magna soles tractare negotia, paulùm
Huc oculos conuerte decus, columenque Viruni,
Et nostros ne temne iocos, quibus insitus hæret
Sæpè suus lepor, & placidissima gaudia profert:
Aspira Doleone meis conatibus, atque,
Dum strepit è viridi pendens Eryllis oliua,
Mecum animum recreans cessando lude per umbras.
Aduena littoribus lapidem portauit ab Indis
Lumine perfusum miro, ac splendore coruscum,
Qui quasi succensus radios per inania iactat,
Et circumfusum tenebrosis æthera spectris
Lustrat, & impatiens terræ in sublime volatu
Sponte sua effertur, spatioque innixus aperto
Libertatis amans cohiberi sedibus artibus
Nescit, & angustos renuit tolerare recessus.
Purus ei, summusque nitor, quem sordida nullis
Colluuijs temerat maculis, cui nulla figura
Certa subest species; Proteo inconstantior ipso
Ilicet effigiem vertit, fallitque tuentes.
Pulcher is aspectu se se spectantibus offert,
Nec patitur se tractari, cen casta Puella;
Quòd si fortè manus iuxta temerarius ausit
Inijcere, ille flagris idem malè captus acerbis
Cedit, & incautum damnat percussus amorem:
Ac nihil eximitur secto (incredibile dictu)
Quin vorat attiguum, molemque augetur in amplam
Integritate sua gaudens, cunctisque superstes.
Pythagora Iouis hic olim custodia dictus,
Cui sacra fecerunt Persæ, Medique litarunt,
Assirique simul; prisci coluere Quirites
Nomine sub Veste, Stoicisque potissima rerum
Causa: Idem tandem vindex elementa piabit,
Et mortale genus subter cælestibus Astris
Protinus omne terens primam renocabit ad Hylen.

F I N I S.